

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Факультет/інститут - педагогічний _

Кафедра _ педагогіки початкової освіти _

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТОЛЕРАНТНІСТЬ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ПРОЦЕСІ

Освітня програма «Початкова освіта» перший (бакалаврський) рівень

Спеціальність 013 «Початкова освіта»

Галузь знань 01 «Освіта»

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол №1 від «28» серпня 2019 р.

м. Івано-Франківськ - 2019

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Результати навчання (компетентності)
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Основи інклюзивної педагогіки зі вступом до спеціальності
Викладач (-і)	доц.Матвеева Наталія Олексіївна
Контактний телефон викладача	0502204583
Е-mail викладача	nataliematveieva@gmail.com
Формат дисципліни	Лекції, практичні, самостійна робота
Обсяг дисципліни	90 годин
Посилання на сайт дистанційного навчання	
Консультації	
2. Анотація до курсу	
Дисципліна «Толерантність в інклюзивному процесі» вивчається студентами спеціальності «Початкова освіта» на четвертому курсі у сьомому семестрі. Даний курс присвячений ознайомленню майбутніх фахівців із виховним аспектом щодо упровадження інклюзивної освіти в ЗОШ, сучасними проблемами створення інклюзивного середовища та здійснення інклюзивної практики.	
3. Мета та цілі курсу	
Мета курсу полягає у підготовці студентів до навчально-виховної діяльності з учнями з особливими освітніми потребами; ознайомленні майбутніх фахівців із принципами організації інклюзивного середовища у ЗОШ, особливостями педагогічної діяльності вчителя у роботі з учнями щодо виховання толерантного ставлення до учнів з особливими потребами та формування навичок культури поведінки у дітей з різними видами нозологій.	
У результаті вивчення навчальної дисципліни ви ознайомитеся із особливостями розвитку інклюзивного освітнього простору, актуальними проблемами сучасності щодо включення дітей шкільного віку у загальноосвітній процес ЗОШ, специфікою уроків толерантності та особливостями процесу формування навичок культури поведінки у школярів з особливими потребами.	
4. Результати навчання (компетентності)	
<ul style="list-style-type: none"> - здатність розв'язувати практичні проблеми у професійно-педагогічній діяльності, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов. – здатність оволодівати сучасними інноваційними, методичними підходами, методиками щодо розвитку й виховання учнів початкової школи. - здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми в процесі професійно-педагогічної діяльності, приймати обґрунтовані рішення. - здатність спілкуватися, розуміти чужу і продукувати власні програми комунікативної поведінки, адекватних цілям, сферам, ситуаціям спілкування, активній взаємодії. - здатність діяти на основі принципів і норм етики, правил культури поведінки у стосунках із дорослими й дітьми на основі загальнолюдських та національних цінностей, норм суспільної моралі; дотримуватися принципів педагогічної етики. - спроможність ідентифікувати себе з цінностями професійного середовища; наявність професійної позиції вчителя. Здатність до цінування та повага до різноманітності. - здатність до ефективної міжособистісної взаємодії. - здатність до адаптації в нових ситуаціях, що передбачають навчання, розвиток і виховання молодших школярів, створення атмосфери комфорту. - здатність ефективно та адекватно здійснювати рефлексивні процеси, що сприяє розвитку й саморозвитку учнів. - здатність до організації навчальної діяльності у початковій школі у відповідності до вимог НУШ. - здатність до розвитку учнів початкової школи як суб'єктів освітнього процесу на основі знань та умінь про їхні вікові, індивідуальні особливості та соціальні чинники розвитку. - здатність до застосування знань про особливості комунікативної діяльності учнів початкової школи, взаємостосунки вчителя та учнів, закономірності педагогічного спілкування, соціальної ситуації, ситуацій міжособистісної взаємодії. - здатність до проектування, організації, оцінювання, рефлексії та коригування навчально- 	

виховного процесу в початковій ланці освіти. - здатність актуалізувати та застосовувати комунікативні знання, навички, вміння, настанови, стратегії й тактики комунікативної поведінки, здобутий досвід комунікативної діяльності.						
5. Організація навчання курсу						
Обсяг курсу						
Вид заняття				Загальна кількість годин		
Лекції				12		
семінарські заняття / практичні / лабораторні				18		
самостійна робота				60		
Ознаки курсу						
Семестр		Спеціальність		Курс (рік навчання)	Нормативний/ Вибірковий	
Сьомий		Початкова освіта		Четвертий		
Тематика курсу						
Тема, план	<i>Форма заняття</i>	Література		Завдання, год	Вага оцінки	Термін виконан ня
Модуль 1. Тема 1. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою	Лекція, практичне	<p>Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. К.:Самміт-Книга, 2009.272 с.</p> <p>Концепція розвитку інклюзивної освіти // Наказ МОН від 01.10.2010 р. № 912.</p> <p>Кравченко Г.Ю, Сіліна Г.О. Інклюзивна освіта. Х.: Вид-во «Ранок», 2014. 144 с.</p> <p>Наказ Міністерства освіти і науки України № 912 від 01.10.10 «Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання» Ел. носії: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/9189/</p>		Підготовка реферату, опрацювання матеріалів в системі дистанційного навчання, опрацювання літературних джерел (2-4 год.)	Максимальна оцінка - 5	один тиждень
Тема 2 Створення інклюзивного освітнього простору ЗОШ: нормативно-правове підґрунтя	Лекція, практичне	<p>Інтеграція дітей з освітніми потребами у загальноосвітньому навчальному закладі // Психолог, 2009. №10. с.14.</p> <p>Постанова Кабінету Міністрів України від 15.08.2011 № 872 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах»</p> <p>Наказ Міністерства освіти і науки України № 912 від 01.10.10 «Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання» Ел. носії: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/9189/</p>		Підготовка реферату, опрацювання матеріалів в системі дистанційного навчання, опрацювання нормативних документів, а саме: Статей 3, 19, 20 Закону України «Про освіту»,	Максимальна оцінка - 5	два тижні

		<p>науки України від 31.12.2015 № 1436 «Про затвердження Плану заходів щодо забезпечення права на освіту дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітньому просторі».</p> <p>Лист МОН України від 08.08.2013 № 1/9-539 «Про організаційно-методичні засади забезпечення права на освіту дітям з особливими освітніми потребами»</p> <p>Лист Міністерства освіти і науки України від 12.07.2016 № 1/9-364 «Про організаційно-методичні засади забезпечення навчально-виховного процесу для учнів з особливими освітніми потребами загальноосвітніх навчальних закладів у 2016/2017 навчальному році»</p> <p>Лист МОН України від 05.08.2019 №1/9-498 «Методичні рекомендації щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами в закладах освіти в 2019/2020 н.р.»</p>	<p>Конвенції ООН «Про права дитини», Концепції розвитку інклюзивної освіти та ін.</p> <p>(2-4 год.)</p>		
<p>Тема 3 Сучасні проблеми щодо створення умов для навчання осіб із порушеннями розвитку</p>	<p>Лекція-прес-конференція, практичне</p>	<p>Бондар В.І. Інтеграція дітей з обмеженими психофізичними можливостями в загальноосвітні заклади: за і проти//Дефектологія. 2003. № 3. С. 2-5.</p> <p>Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. К.: Самміт-Книга, 2009. 272 с.</p> <p>Особливі діти в умовах загальноосвітньої школи (досвід закладів освіти Дніпровського району м. Києва). Практично-</p>	<p>Підготовка реферату, опрацювання матеріалів в системі дистанційного навчання, пошуково-дослідна робота, складання Таблиці «Основні проблеми створення інклюзивного середовища у ЗОШ</p>	<p>Максимальна оцінка - 5</p>	<p>один тиждень</p>

		<p>методичний посібник /Упорядник Сидоренко Н.А. К.: РНМЦ Дніпровського району, 2015. 64 с.</p> <p>Родименко І. Сучасна модель супроводу дітей з особливими потребами//Дефектологія. 2003. №2. С. 10-12.</p> <p>Ферт О.Г. Організація середовища в класній кімнаті та ефективної роботи під час навчання дітей з СДУГ//Дефектологія. 2009. № 3 (53).</p>	<p>України»; опрацювання статті Бондар В.І. Інтеграція дітей з обмеженими психофізичними можливостями в загальноосвітні заклади: за і проти//Дефектологія. 2003. № 3. С. 2-5.</p> <p>(2-4 год.)</p>		
<p>Модуль 2. Тема 1 Уроки толерантності у ЗОШ: виховання позитивного ставлення до осіб з особливими потребами</p>	<p>Лекція, практичне</p>	<p>Болтівець С.І. Педагогічна психогігієна: теорія та методика: монографія. К.: Редакція ВАК України, 2000. 302 с.</p> <p>Болтівець С.І. Теоретико-методичні засади педагогічної психогігієни: автореф.дис. докт. Психол. Наук, 19.00.07. Київ, НПУ Драгоманова, 2005. 40 с.</p> <p>Будник О. Інклюзивна освіта: навч. посібник. Ів-Франківськ: Кушнір Г.М., 2015. 152 с.</p> <p>Казакова Е.И. Толерантность – путь к развитию. СПб.: Ютас, 2007. С. 24-36.</p> <p>Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Вид. гр. «АТОПОЛ», 2011. 274 с.</p> <p>Концепція розвитку інклюзивної освіти // Наказ МОН від 01.10.2010 р. № 912.</p> <p>Кравченко Г.Ю, Сіліна Г.О. Інклюзивна освіта. Х.: Вид-во «Ранок», 2014. 144 с.</p> <p>Кравцова А.М. Познайомся-другом стань!</p>	<p>Підготовка реферату або презентації, опрацювання праць видатних науковців, філософів про моральні засади шанобливого ставлення до людини (Г.Васянович, Г.Сковорода), матеріалів в системі дистанційного навчання; укладання Таблиці «Відмінності між інтолерантною та толерантною особистістю», накреслення схеми уроку толерантності (мета, завдання, принципи, прийоми та методи роботи та інше) (2-4 год.)</p>	<p>Максимальна оцінка - 5</p>	<p>один тиждень</p>

		<p>Книга про те, як допомагати людям, які потребують особливої підтримки. Разом ми подолаємо будь-які труднощі! Х.: 2008. 23 с.</p> <p>Мілс Дж., Кроулі Р. Терапевтичні метафори для дітей та «внутрішньої дитини». Ел. ресурс. Режим доступу: http://skazkoterra.ru/upload/library/mills_crowley.pdf.</p> <p>35 аудіозаписів казкотерапії: Ел. ресурс. Режим доступу: http://o-skazki.blogspot.com/2010/02/blog-post_4467.html.</p>			
<p>Тема 2 Сутність професійної діяльності учителя щодо створення інклюзивного освітнього простору</p>	<p>Лекція-диспут практичне</p>	<p>Засенко В.В. До проблеми особистісного підходу у навчанні дітей з порушеннями психофізичного розвитку/Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: Науково-методичний збірник. Вип. 8/За ред. В.І.Бондаря, В.В.Засенка. К.: Наук. Світ, 2006. 288 с.</p> <p>Ілляшенко Т.Д. Інклюзивна освіта і перспективи подолання невстигання учнів у загальноосвітній школі: Ел. носії: http://lib.iitta.gov.ua/2116/1/</p> <p>Інтеграція дітей з освітніми потребами у загальноосвітньому навчальному закладі // Психолог, 2009. №10. с.14-18.</p> <p>Опалюк О.М. Підготовка фахівців до взаємодії з дітьми з особливостями психофізичного розвитку в умовах інклюзивного навчання//Проблеми сучасної психології. 2012. Вип. № 15. 430 с.</p> <p>Психологічні чинники ставлення педагогів до інклюзивної</p>	<p>Підготовка запитань-відповідей для побудови діалогу-диспуту, опрацювання матеріалів в системі дистанційного навчання, укладання переліку основних аспектів педагогічної діяльності вчителя, накреслення схеми її складових у означеному контексті; конспектування статті «Психологічні чинники ставлення педагогів до інклюзивної освіти» Х.І.Турецька, М.А.Шляхтіна//Вища освіта України.</p>	<p>Максимальна оцінка - 5</p>	<p>два тижні</p>

		<p>освіти/Х.І.Турецька, М.А.Шляхтіна//Вища освіта України. Темат.вип. «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». Додаток 2 до №3. Том IV (29). 2011. С. 669-675.</p> <p>Ферт О.Г. Психолого-педагогічні умови підготовки фахівців до роботи з гіперактивними учнями у системі загальноосвітніх закладів України. К.: Вища освіта України, Дод. 3. Том 2 (9), 2008.</p> <p>Юрків Я.І. Сутність та специфіка соціально-педагогічної роботи з дітьми з обмеженими можливостями//Соціальна педагогіка: теорія та практика. 2012. №1. С. 21</p>	<p>Темат. Вип. «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». Додаток 2 до №3. Том IV (29). 2011. С. 669-675.</p> <p>(2-4 год.)</p>		
<p>Тема 3 Особливості формування навичок культури поведінки в учнів з особливими потребами</p>	<p>Лекція, практичне</p>	<p>Бочелюк В.Й. Психологія людини з обмеженими можливостями: навч. посібник. К.: Центр навч. літ-ри, 2011. 264 с.</p> <p>Концепція розвитку інклюзивної освіти // Наказ МОН від 01.10.2010 р. № 912.</p> <p>Особливі діти в умовах загальноосвітньої школи (досвід закладів освіти Дніпровського району м. Києва). Практично-методичний посібник /Упорядник Сидоренко Н.А. К.: РНМЦ Дніпровського району, 2015. 64 с.</p> <p>Особливості роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. Вісник №4 НДІ інклюзивної освіти/ Упорядники: Савчук Л.О., Юхимець І.В. Рівне: РОШПО, 2013. 53с.</p>	<p>Підготовка презентації, опрацювання матеріалів в системі дистанційного навчання, опрацювання посібника, конспектування В.Бочелюк Психологія людини з обмеженими можливостями К.: Центр навч. літ-ри, 2011. 264 с.</p> <p>(2-4 год.)</p>	<p>Максимальна оцінка - 5</p>	<p>два тижні</p>

6. Система оцінювання курсу	
Загальна система оцінювання курсу	Вид контролю – залік. Максимальна оцінка – 100 балів. Участь в роботі впродовж семестру – 40 балів (оцінки за практичні заняття – 30 балів, за самостійну роботу – 10 балів. Залік – 50 балів.
Вимоги до письмової роботи	Ви повинні виконати контрольну роботу, що складається із двох теоретичних питань і практичного завдання.
Семінарські заняття	50 балів
Умови допуску до підсумкового контролю	Виконання 50 % завдань
7. Політика курсу	
<p>Неприпустимі плагіат та списування. Лекційні заняття не відпрацьовуються, але знання лекційного матеріалу обов'язкове. Пропуски практичних занять відпрацьовуються наступним чином: опрацювання теми, а також виконання вправ і тестів із теми. Якщо студент пропустив і не відпрацював більше 50% занять, він не буде допущений до складання екзамену. Обов'язковим для отримання допуску до екзамену є відвідування більше 50% занять, написання контрольної роботи та виконання самостійної роботи.</p>	
8. Рекомендована література	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Бондар В.І. Інтеграція дітей з обмеженими психофізичними можливостями в загальноосвітні заклади: за і проти//Дефектологія. 2003. № 3. С. 2-5. 2. Болтівець С.І. Педагогічна психогігієна: теорія та методика: монографія. К.: Редакція ВАК України, 2000. 302 с. 3. Болтівець С.І. Теоретико-методичні засади педагогічної психогігієни: автореф. дис. докт. Психол. Наук, 19.00.07. Київ, НПУ Драгоманова, 2005. 40 с. 4. Борякова Н. Ю. Педагогические системы обучения и воспитания детей с отклонениями в развитии: учеб. пособ. для студентов. М.: АСТ, Астрель, 2008. 222 с. 5. Бочелюк В.Й. Психологія людини з обмеженими можливостями: навч. посібник. К.: Центр навч. літ-ри, 2011. 264 с. 6. Будник О. Інклюзивна освіта: навч. посібник. Ів-Франківськ: Кушнір Г.М., 2015. 152 с. 7. Выготский Л. С. Основы дефектологии. СПб.: Лань, 2003. 654 с. 8. Гавриць С., Григоренко є. Інформаційні технології у навчальній діяльності учнів допоміжної школи//Дефектолог. 2009. № 11. С. 18 – 20. 9. Деніелс Е., Стаффорд К. Залучення дітей з особливими потребами до системи загальноосвітніх класів. Л.: Т-во «Надія», 2000. 256 с. 10. Дети социального риска и их воспитание/Под научн. ред. Л.М.Шипициной. СПб: «Речь», 2003. 144 с. 11. Дети с ограниченными возможностями: проблемы и инновационные тенденции в обучении и воспитании/Сост. Н.Д.Соколова, Л.В.Калинникова. М.: ООО «Аспект», 2005. 448 с. 12. Засенко В.В. Інтеграція осіб з порушеннями слуху: проблеми, пошуки, перспективи/Крок до компетентності та інтеграції в суспільство: Науково-методичний збірник. К.: Контекст, 2000. 286 с. 13. Засенко В.В. До проблеми особистісного підходу у навчанні дітей з порушеннями психофізичного розвитку/Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: Науково-методичний збірник. Вип. 8/За ред. В.І.Бондаря, В.В.Засенка. К.: Наук. Світ, 2006. 288 с. 14. Закон України від 05.06.2014 № 1324-VII «Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання». 15. Закон України «Про освіту». Ел.ресурс. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19 16. Ілляшенко Т.Д. Інклюзивна освіта і перспективи подолання невстигання учнів у загальноосвітній школі: Ел. носії: http://lib.iitta.gov.ua/2116/1/ 17. Інтеграція дітей з освітніми потребами у загальноосвітньому навчальному закладі // 	

Психолог, 2009. №10. с.14-18.

18. Казакова Е.И. Толерантность – путь к развитию. СПб.: Ютас, 2007. С. 24-36.

19. Кравцова А.М. Познайся-другом стань! Книга про те, як допомагати людям, які потребують особливої підтримки. Разом ми подолаємо будь-які труднощі! Х.: 2008. 23 с.

20. Міллс Дж., Кроулі Р. Терапевтичні метафори для дітей та «внутрішньої дитини». Ел. ресурс. Режим доступу: http://skazkoterra.ru/upload/library/mills_crowley.pdf.

21. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Вид. гр. «АТОПОЛ», 2011. 274 с.

22. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. К.: Самміт-Книга, 2009. 272 с.

23. Конвенція ООН про права дитини. Ел.ресурс. Режим доступу: http://www.un.org.ua/images/documents/3719/convention_small_final.pdf

24. Концепція розвитку інклюзивної освіти // Наказ МОН від 01.10.2010 р. № 912.

25. Корекційна педагогіка: Основи навчання і виховання дітей з відхиленнями в розвитку/Б.П.Пузанов, В.І.Селіверстов, С.Н.Шаховська, Ю.А.Костенкова; Під ред. Б.П.Пузанова. М.: Видавничий центр «Академія», 2001.

26. Кравченко Г.Ю., Сіліна Г.О. Інклюзивна освіта. Х.: Вид-во «Ранок», 2014. 144 с.

27. Липа В.О., Серова С.О. Про деякі проблеми впровадження інклюзивної освіти в Україні //Актуальні питання корекційної освіти. 2011. Вип. 2. С. 121-127.

28. Наказ Міністерства освіти і науки України № 912 від 01.10.10 «Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання» Ел. носії: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/9189/

29. Особливі діти в умовах загальноосвітньої школи (досвід закладів освіти Дніпровського району м. Києва). Практично-методичний посібник /Упорядник Сидоренко Н.А. К.: РНМЦ Дніпровського району, 2015. 64 с.

30. Особливості роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. Вісник №4 НДЛ інклюзивної освіти/ Упорядники: Савчук Л.О., Юхимець І.В. Рівне: РОШПО, 2013. 53с.

31. Опалюк О.М. Підготовка фахівців до взаємодії з дітьми з особливостями психофізичного розвитку в умовах інклюзивного навчання//Проблеми сучасної психології. 2012. Вип. № 15. 430 с.

32. Психологічні чинники ставлення педагогів до інклюзивної освіти/Х.І.Турецька, М.А.Шляхтіна//Вища освіта України. Темат. вип. «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». Додаток 2 до №3. Том IV (29). 2011. С. 669-675.

33. Постанова Кабінету Міністрів від 21 серпня 2013 р. № 607 «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами: Ел. носії/ <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/607-2013-%D0%BF>

34. Родименко І. Сучасна модель супроводу дітей з особливими потребами//Дефектологія. 2003. №2. С. 10-12.

35. Романчак Ж.І. Організаційно-методичні умови професійного співробітництва в інклюзивному навчальному закладі//Наша школа. 2014. № 4. С. 33 – 37.

36. Синьов В. Нова стратегія розвитку корекційної педагогіки в Україні//Дефектологія. 2004. № 2. С. 6 – 11.

37. Специальная педагогика: учебн. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Л. И. Аксенова, Б. А. Архипов, Л. И. Белякова и др.; Под ред. Н. М. Назаровой. 4-е изд., стер. М.: Изд. центр «Академия», 2005. 400 с.

38. Слободянюк Н.Г., Софій Н.З., Найда Ю.М. Пристосування шкільних приміщень до потреб дітей з особливостями психофізичного розвитку/ Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально- методичний посібник/Кол. авторів: Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. За заг. ред. Даниленко Л.І. К., 2007. 128 с.

39. Софій Н.З. Концептуальні аспекти інклюзивної освіти. Інклюзивна школа.: особливості організації та управління: Навч.-метод. посібник/Кол. Авт.: Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін.; за заг. ред. Л.І.Даниленко. К., 2007. 128 с.

40. Таранченко О.М., Найда Ю.М. Загальні принципи здійснення адаптацій та модифікацій

навчально-виховного процесу /Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально-методичний посібник/Кол. авторів: Колупасва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. За заг. ред. Даниленко Л.І. К., 2007. 128 с.

41. Таранченко О.М., Найда Ю.М. Врахування відмінностей розвитку та навчальної діяльності дітей з особливостями психофізичного розвитку в процесі навчання./Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально-методичний посібник/Кол. авторів: Колупасва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. За заг. ред. Даниленко Л.І. К., 2007.128 с.

42. Указ Президента України № 588/2011 від 19 травня 2011 р. «Про заходи щодо розв'язання актуальних проблем осіб з обмеженими фізичними можливостями»: Ел. ресурс/https://www.google.com.ua/search?q=*+Указ+Президента+України+№+588%2F2011

43. Ферт О.Г. Організація середовища в класній кімнаті та ефективної роботи під час навчання дітей з СДУГ//Дефектологія. 2009. № 3 (53).

44. Ферт О.Г. Психолого-педагогічні умови підготовки фахівців до роботи з гіперактивними учнями у системі загальноосвітніх закладів України. К.: Вища освіта України, Дод. 3. Том 2 (9), 2008.

45. Юрків Я.І. Сутність та специфіка соціально-педагогічної роботи з дітьми з обмеженими можливостями//Соціальна педагогіка: теорія та практика. 2012. №1. С. 21.

Викладач _____ доц. Н.О.Матвєєва